

A URUGUAI, 180 MILITARS PARTICIPAREN EN LA REPRESSIÓ DURANT 12 ANYS DE DICTADURA

Referèndum per no oblidar

Uruguai celebra aquest pròxim diumenge, dia 16, un referèndum per a decidir si oblida o no oblida. El que s'ha d'oblidar o no oblidar són les violacions dels drets humans efectuades per militars i policies durant la dictadura del 1973 al 1985.

Antoni Reig

El que es juga el país amb aquesta votació és molt, perquè la democràcia uruguiana, com la de la major part de països sud-americans, és feble i condicionada per un seguit de factors i forces internes i externes.

El problema ve de les actuacions de caràcter criminal efectuades per comandaments militars i policials durant l'última dictadura en nom de la lluita contra la subversió. Una comissió parlamentària que va tractar el cas va concloure que hi havia 46 militars i policies implicats en greus violacions dels drets humans mentre que organitzacions socials diverses donen la xifra de 180 implicats. Els grups de defensa dels drets humans tenen registrats 147 casos de persones detingudes per militars, policies i paramilitars que després van desaparèixer, és a dir, van ser assassinades. D'aquestes detencions-desaparicions, 30 van ser a l'Uruguai i 117 a la veïna Argentina, on operaven els agents de la dictadura uruguiana amb tota llibertat i impunitat pel fet que també a Buenos Aires hi havia un règim militar.

La llei de punt final

Els militars uruguaians van haver de cedir el poder als civils i retirar-se a les seves casernes després de ser derrotats a les urnes per la voluntat popular de retornar a un règim democràtic. I dins les forces armades hi hauria i hi ha un corrent important partidari de continuar manant en els destins del país. La majoria, però, dels comandaments militars va optar per retornar el poder que havien pres per les armes tot imposant condicions com la que ara ha portat al referèndum. Així, el 22 de desembre del 1986 el Parlament aprovava per majoria la llei que suspenia els judicis contra militars i policies implicats en delictes de violació de drets humans durant la dictadura del 1973 al 1985. Van votar a favor de la llei el governa-

Julio María Sanguinetti.

mental Partit Colorado i l'opositor Partit Nacional. En contra, va pronunciar-s'hi la tercera força política del país, la coalició de centre-esquerra Front Ampli.

La llei té el nom de Llei de Caducitat de la Pretensió Punitiva de l'Estat, també dita *Llei de punt final*. L'oposició l'anomena llei de la impunitat al terrorisme d'estat. Segons sigui el resultat del referèndum, serà definitivament aprovada o quedarà derogada per majoria simple. Ara està suspesa, des del dia en què va convocar-se el referèndum.

La llei de punt final va ser aprovada per pressions dels militars que amenaçaven de posar fi al règim democràtic si no se'ls feia cas. Anteriorment s'havia amnariat els ex-guerrillers tupamaros i els militars, dirigits per l'aleshores cap de les forces armades, tinent general Hugo Medina, van exigir el mateix tracte. Ara, Medina és ministre de Defensa.

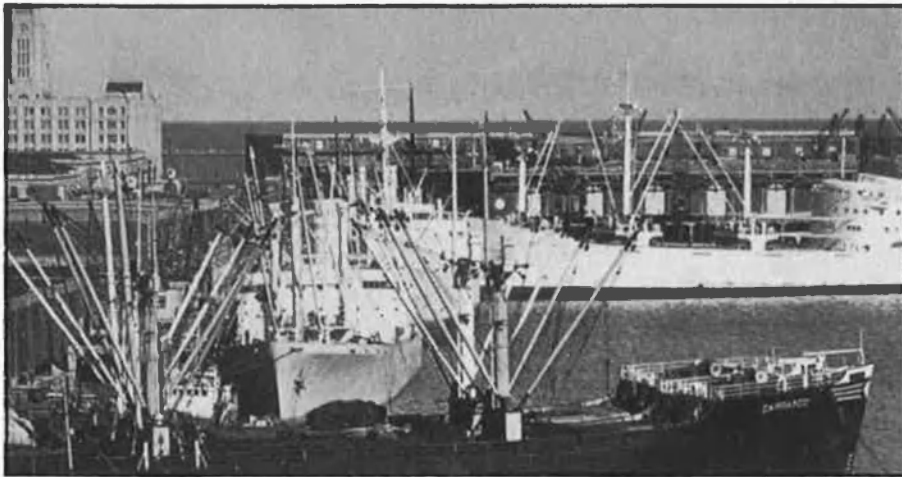
Campanya de recollida de signatures

Com que la Constitució del país estableix que qualsevol llei pot ser impugnada en referèndum si es presenten les signatures de la quarta part dels inscrits al padró electoral, van mobilitzar-se tot un seguit de sectors i van formar una Comissió Nacional Pro-Referèndum. Aquesta comissió tenia el suport del Front Ampli, dels ex-guerrillers Tupamaros (Moviment d'Alliberament Nacional), de la major central sindical del país (Plenari Intersindical-Comissió Nacional de Treballadors), de sectors minoritaris dels partits Colorado i Nacional i d'un seguit d'associacions socials i culturals.

Els opositors a la llei van començar la campanya de recollida de signatures el febrer del 1987. Com que l'últim padró electoral consta de 2.220.536 calien un mínim de 555.700 signatures. Finalment, el 17 de desembre del 1988, la Comissió Nacional Pro-Referèndum, encapçalada per les viudes d'un senador i un diputat assassinats a Buenos Aires el 1976, entregaven 634.702 signatures. Començava aleshores una maniobra destinada a invalidar el nombre de signatures suficient per a evitar la celebració del referèndum. Van ser invalidades i qüestionades unes 100.000 i en el termini de tres dies una quarta part d'aquests signants van ser convocats per presentar-se a justificar i confirmar la seva firma. Finalment, la maniobra va fracassar i el règim del president Julio María Sanguinetti, del Partit Colorado, va haver-se de conformar a convocar el referèndum. Els carrers de Montevideo van convertir-se en escenari d'una festa popular.

Oposició institucional

Sanguinetti havia manifestat prèviament que la iniciativa de recollir les signatures per convocar un referèndum era un «error» perquè calia «mirar cap al futur» i no cap al passat, però estava disposat a convocar-lo si es presen-

Els civils governen però no manen

Galeano deia en un article, el passat desembre: «Ens estem negant a acceptar la impotència del poder civil com un trist destí inevitable, en aquestes terres on la democràcia ha estat condemnada a pena d'amnèsia i a esclavatge per deutes. Perquè a l'Amèrica Llatina, com se sap, el seny del sistema obliga a creure que la moral ha de ser immoral perquè la realitat no sigui irreal. En el regne de l'inrevés, els funcionaris no funcionen. Els polítics parlen, però no diuen. Els bancs presten diners als banquers. Els mitjans d'informació desinformen. Els jutges condemnen les víctimes. Els policies no lluiten contra els crims perquè estan ocupats comentant-ne. Els militars lliuren una heroica guerra contra els seus compatriotes i els civils governen però no manen». És una encertada anàlisi de la realitat no sols de l'Uruguai sinó de tot el subcontinent americà. Caldrà veure quin serà la reacció dels militars si el referèndum deroga la llei de punt final. Tenen l'exemple pròxim dels militars argentins que s'han sortit amb la seva a base de pronunciaments en què s'ha demostrat que tots els militars compartien els mateixos objectius però diferien en els mètodes per assolir-los. A la veïna Argentina els militars han acabat doblegant el poder civil a les seves exigències. A l'Uruguai aquest diumenge tenen la paraula les urnes i la voluntat popular. Després, en funció del resultat, els militars decidiran què fan i el difícil paperot recaurà en Sanguinetti. Cal confiar que el pròxim 26 de novembre el país podrà celebrar les eleccions presidencials anunciades. Ara bé, les temptacions colpistes dels militars sud-americans per un o altre motiu són sempre presents. Només cal escoltar els repetits desmentiments als repetits rumors de pròxim colp d'estat a l'Argentina, Perú, Equador, Bolívia, Brasil...

A l'Uruguai, aquest diumenge, tenen la paraula les urnes.

taven les signatures necessàries. En canvi, el ministre de Defensa, general Medina, havia qualificat de folls els que demanaven el referèndum. Els militars uruguaians són, en aquest sentit, com els argentins i els de tots els països de Sud-amèrica que en les dues últimes dècades han passat d'una dictadura a una democràcia més o menys condicionada i és que exigeixen la total impunitat de les malifetes comeses durant el seu règim.

El fet és que a la pressió i a les amenaces dels *millicos* (nom amb què es de-

signa en llenguatge popular als militars a l'Uruguai) sobre el poder civil va respondre un potent moviment popular en sentit contrari. La campanya va servir per organitzar tota mena d'actes en favor de la recollida de signatures, en què van participar a més de polítics, sindicalistes i grups defensors dels drets humans, un seguit de cantants com Los Olimareños, Alfredo Zitarrosa i Eduardo Labarros-Mario Carrera i també escriptors com Eduardo Galeano, Mario Benedetti i Juan Carlos Onetti.